

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Κωστής Παλαμάς: Πατρίδες

[Πατρίδες! Αέρας, γη...]

(Κ.Ν.Α. Γ' Λυκείου, σ. 22)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμματολογικά στοιχεία:

1. Σε ποια αρχαία φιλοσοφική θεωρία στηρίζεται το ποίημα; Ποιοι στίχοι του ποιήματος εκφράζουν τη θεωρία αυτή;
2. Ποιες απόψεις του Παλαμά για τη ζωή και το θάνατο, τη γένεση και τη φθορά διακρίνονται στο σονέτο αυτό;
3. Πώς συνδέεται το ποίημα αυτό με τις *Πατρίδες*, τη συλλογή στην οποία ανήκει;
4. Πώς χαρακτηρίζει ο Παλαμάς την ποίησή του, σύμφωνα με το σονέτο αυτό;

2.2. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Να επισημάνετε τις μεταφορές και τους άλλους εκφραστικούς τρόπους του ποιήματος και να σχολιάσετε τον αισθητικό τους ρόλο.
2. Ποια χαρακτηριστικά του σονέτου το εντάσσουν στην παρνασσιακή τεχνοτροπία;
3. Το σονέτο αυτό θεωρείται πρωτότυπο στη δομή εξαιτίας της κυκλικής του σύνθεσης. Μπορείτε να την επισημάνετε¹;
4. Ποιες φράσεις του σονέτου έχουν συμβολική σημασία;

¹ Βλ. αυτ., σ. 147.

2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Ποια είναι η σημασία του ουσιαστικού “πατρίδες” που προτάσσεται στο ποίημα;
2. Ποια είναι τα τέσσερα πρωταρχικά στοιχεία από τα οποία απαρτίζεται ο κόσμος σύμφωνα με το ποίημα και σε ποια γνωρίσματα της προσωπικότητας του ποιητή αντιστοιχούν;
3. α) “Σα θα περάσω στη γαλήνη των μνημάτων”: Ποια άποψη του ποιητή για το θάνατο εκφράζεται έμμεσα στο στίχο αυτό;
β) Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής χαρακτηρίζει τα τέσσερα βασικά συστατικά του κόσμου “πρώτη και στερνή ευτυχία”;
4. “... πάντα θα βγαίνει ήχου πνοή, παράπονο, σαν από λύρα”: σε τι θα μετουσιωθούν τα τέσσερα στοιχεία (ο αέρας, η γη, το νερό και η φωτιά) όταν ξανααενωθούν, σύμφωνα με το στίχο;

2.4. Σχολιασμός αδιδακτου λογοτεχνικού κειμένου:

Κ. Παλαμάς: [Γύρω στο εφτάστερο τ' αμάξι]

*Γύρω στο εφτάστερο τ' αμάξι
αμέτρητοι γιγάντων κόσμοι και θηρίων,
ο Γαλαξίας, ήλιων ωκεανός, ο Ωρίων,
τα Ζώδια, του Απείρου τέρατα και τρόμοι.
Μουγκρίζει ο Λέων στην ερμιά των αιθερίων,
κι η Λύρα παίζει, και σαν τρόπαιο και η Κόμη
της Βερενίκης δείχνεται, ρυθμοί και νόμοι
μέσα στο χάος χάνονται των μυστηρίων.
Και με τον Ήλιο Κρόνος, Άρης, Γη, Αφροδίτη,
σέρνονται φεύγουν, τρέχουνε κυνηγημένοι
προς του Ηρακλή το μεγαλόκοσμο μαγνήτη.
Μόνο η ψυχή μου, σαν το πολικό τ' αστέρι
ασάλευτη, όμως λαχταρίζοντας προσμένει
Δεν ξέρει από πού έρχεται, πού πάει δεν ξέρει.*

Το παραπάνω σονέτο προηγείται του σονέτου [Πατρίδες! Αέρας, γη...]. Πώς συνδέονται νοηματικά τα δύο σονέτα;

Ο. Ελύτης: [Με τι πέτρες τι αίμα και τι σίδηρο...] ²

*Με τι πέτρες τι αίμα και τι σίδηρο
Και τι φωτιά είμαστε καμωμένοι
Ενώ φαινόμαστε από σκέτο σύννεφο
Και μας λιθοβολούν και μας φωνάζουν
Αεροβάτες
Το πώς περνούμε τις μέρες και τις νύχτες μας
Ένας Θεός το ξέρει.*

.....
*Πάμε μαζί κι ας μας λιθοβολούν
Κι ας μας φωνάζουν αεροβάτες
Φίλε μου όσοι δεν ένιωσαν ποτέ με τι
Σίδηρο με τι πέτρες τι αίμα τι φωτιά
Χτίζουμε ονειρευόμαστε και τραγουδούμε!*

Ποια αντίληψη για τη ζωή και τον άνθρωπο εκφράζεται στους παραπάνω στίχους;

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Να συσχετίσετε νοηματικά το ποίημα αυτό με το ένατο σονέτο της συλλογής [Σαν των Φαιάκων το καράβι...].
2. Ποιο φιλοσοφικό προβληματισμό εκφράζει ο Παλαμάς στο συγκεκριμένο ποίημα σχετικά με τη ζωή, τη φύση και την ύπαρξη του ανθρώπου; Να γράψετε ένα σύντομο δοκίμιο 200 περίπου λέξεων.
3. Πώς συνδέονται οι τέσσερις αιώνιες αρχές (αέρας, γη, νερό, φωτιά) με την ουσία της ποίησης του Παλαμά;

² Ο. Ελύτης, *Ήλιος ο πρώτος*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1979, σσ. 30-31.